

4 OBCHODNÍ LIBERALIZACE ČÍNY ZA OBZOREM MULTILATERALISMU

Čína se při svém vstupu do WTO zavázala, že bude podporovat ekonomickou globalizaci a ochraňovat volný obchod. V souladu s tímto Čína prosazuje mnohostranný obchodní systém a zároveň podporuje vytváření zón volného obchodu.³¹⁷ Zatímco mnohostranný obchodní systém, zastřešovaný WTO, představuje širěji zaměřený, nepreferenční obchod založený „jen“ na poskytování doložky nejvyšších výhod (*MFN treatment*) mezi 164 členy organizace, zóny volného obchodu jsou více problémově a zpravidla regionálně zaměřeny, mají menší počet smluvních stran, které si poskytují vzájemně (recipročně) nebo jednostranně (autonomně) celní preference a jiné obchodní úlevy, které nejsou automaticky přisuzovány ostatním členům WTO. Ačkoliv by se na první pohled mohlo zdát, že se tyto dvě formy podpory volného obchodu vylučují nebo si konkurují, opak je pravdou. Jak uvedl Pascal Lamy, jeden z bývalých generálních ředitelů WTO, „regionální obchodní dohody jsou ‚pepřem‘ v mnohostranném ‚koření‘“,³¹⁸ a přestože jejich počet od 90. let významně vzrostl, regionální obchodní dohody jsou vhodným doplňkem, nikoli substitutem mnohostranných obchodních dohod.³¹⁹

Regionální obchodní dohody, v zásadě, porušují princip nediskriminace, avšak na základě tzv. klasických výjimek z doložky nejvyšších výhod, které jsou uvedeny v článku XXIV GATT a článku V GATS, mohou členské země WTO vytvářet preferenční oblasti, jako jsou celní unie nebo zóny volného obchodu.³²⁰ Výjimky z MFN zacházení se vztahují i na záměr vytvořit preferenční oblast ještě předtím, než dojde k jejímu skutečnému vytvoření. Podstatou těchto výjimek z MFN zacházení je, že se smluvně nebo autonomně stanoví, že se obvyklý obchodně-politický režim nebude vztahovat na práva, úlevy a výsady, které budou poskytovány jednou stranou či každou ze smluvních stran dohody na všechny ostatní členy mnohostranného obchodního systému. V rámci vytvořené preferenční oblasti zúčastněné země aplikují při vzájemné obchodní výměně zpravidla nižší, tzv. „preferenční cla“, než jsou MFN cla nebo jiné úpravy obchodu. Závazky na snižování cel a jiných opatření jsou uvedeny v časovém plánu koncesí a specifických závazků každé smluvní strany. Tyto listiny jsou přílohami regionální dohody, na jejímž základě vzniká preferenční oblast obchodu. Avšak vytváření preferenčních oblastí je oficiálně „tolerováno“ ze strany WTO

³¹⁷ THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 10–25 (op. cit.).

³¹⁸ WTO. *WTO News: Speeches – DG Pascal Lamy. Regional trade agreements: the „pepper“ in the multilateral curry – Lamy.* Dostupné z: https://www.wto.org/english/news_e/sppl_e/sppl53_e.htm

³¹⁹ WTO. *WTO News: Speeches – DG Roberto Azevêdo. Regional trade agreement cannot substitute multilateral trading system – Azevêdo.* Dostupné z: https://www.wto.org/english/news_e/spra_e/spra33_e.htm

³²⁰ Jiná kategorie výjimek z doložky nejvyšších výhod má zcela jiné pojetí. Jedná se o *výjimky dočasné, jednorázové* a do budoucna nerozšiřitelné. Jsou uvedeny v článku I GATT a týkají se celních preferencí, které si k určitému datu v minulosti poskytovaly jednotlivé součásti hlavních světových mocností. Jednalo se zejména o ottawské preference v rámci Britského společenství národů, preference v rámci bývalé francouzské unie apod. Podrobněji viz BENEŠ, O., 1988, s. 74–75 (op. cit.).

jen při splnění určitých podmínek.³²¹ Jednou z těchto podmínek je, že v obchodním styku se zeměmi, které nejsou smluvními stranami nově vytvořené oblasti, nebudou cla a jiné úpravy obchodu vlivem vytvoření preferenční oblasti v celku vyšší nebo více omezující, než byly cla a úpravy obchodu platné v územích, z nichž se celní unie nebo zóna volného obchodu skládá, před vytvořením takových oblastí. Záměrem vytvoření preferenční oblasti je „*usnadnění obchodu mezi zúčastněnými územími a nikoli vytváření překážek obchodu ostatních smluvních stran s těmito územími*“.³²² Další podmínkou, resp. povinností členů WTO, kteří preferenční oblast vytvářejí, je oznámení této skutečnosti sekretariátu WTO.

Čína, stejně jako řada dalších členských zemí WTO, aplikuje ve svém obchodním režimu výjimky z MFN na základě článku XXIV GATT a V GATS a uzavírá s dalšími zeměmi regionální obchodní dohody. Tyto dohody jsou podepisovány nejčastěji na bilaterální bázi jako tzv. Dohody o zónách volného obchodu (*the Free Trade Agreements*, FTAs) nebo za účasti více smluvních stran, jako je například Regionální komplexní dohoda o ekonomickém partnerství (*the Regional Comprehensive Economic Partnership Agreement*, RCEP). Kromě těchto dohod, které jsou založeny na recipročním, tj. vzájemném poskytování výhod, Čína aplikuje také jednostranná, tj. autonomní opatření vůči některým rozvojovým zemím, a to na základě příslušných ustanovení dohody GATT a GATS.

4.1 Čína a regionální obchodní spolupráce

Dohody o zónách volného obchodu považuje Čína za důležitý doplněk mnohostranného obchodního systému.³²³ Od roku 2002 Čína podepsala 16 FTAs s 24 zeměmi a regiony, mezi nimiž jsou: ASEAN³²⁴, Austrálie, Chile, Kostarika, Gruzie, Hongkong (Čína), Island, Korea, Macao (Čína), Maledivy, Nový Zéland, Pákistán, Peru, Singapur, Švýcarsko a Tchaj-wan (Čína).³²⁵ Zóny volného obchodu Čína uzavírá napříč různými světovými regiony, proto jsou tyto dohody označovány také jako regionální obchodní dohody (*the Regional Trade Agreements*, RTAs). První dohody o zónách volného obchodu, jako tzv. *Closer Economic Partnership Agreements* (CEPAs), PRC podepsala se svými zvláštními administrativními oblastmi, tj. Macaem a Hongkongem, a zeměmi, které se nacházejí na stejném kontinentu jako Čína, tj. v Asii. Od roku 2006 Čína podepisuje FTAs s dalšími zeměmi, které se nacházejí i na jiných kontinentech světa, tj. v Jižní Americe, Evropě a Austrálii (viz tabulka 4.1).

³²¹ Ve skutečnosti WTO nemá žádný nástroj k tomu, aby mohla vytvoření preferenční oblasti zabránit (pozn. aut.).

³²² Viz článek XXIV GATT.

³²³ THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 25 (op. cit.).

³²⁴ Sdružení národů jihovýchodní Asie (*Association of Southeast Asian Nations*, ASEAN) je regionální mezinárodní organizace, která vznikla v roce 1967. V současné době má deset členů, jimiž jsou: Brunej, Filipíny, Indonésie, Kambodža, Laos, Malajsie, Myanmar, Singapur, Thajsko a Vietnam (pozn. aut.).

³²⁵ WTO. *Trade Policy Review. Report by the Secretariat: China, 2018*, s. 34.

Tabulka 4.1 Zóny volného obchodu mezi Čínou a dalšími zeměmi a regiony³²⁶

FTAs	Datum vstupu dohody v platnost		Přechodné období do roku	
	Zboží	Služby	Zboží	Služby
Čína – Hongkong	29. 6. 2003	29. 6. 2003	2014	2014
Čína – Macao	17. 10. 2003	17. 10. 2003	2014	2014
Čína – ASEAN	1. 1. 2005	1. 6. 2007	2020	2007
Čína – Chile	1. 10. 2006	1. 8. 2010	2015	2015
Čína – Pákistán	1. 6. 2007	10. 10. 2009	2012	2012
Čína – N. Zéland	1. 10. 2008	1. 10. 2008	2019	2019
Čína – Singapur	1. 1. 2009	1. 1. 2009	2010	2010
Čína – Peru	1. 3. 2010	1. 3. 2010	2026	2026
Čína – Kostarika	1. 8. 2011	1. 8. 2011	2025	2025
Čína – Island	1. 6. 2014	1. 6. 2014	2024	2014
Čína – Švýcarsko	1. 6. 2014	1. 6. 2014	2028	2014
Čína – Austrálie	20. 12. 2015	20. 12. 2015	2029	2029
Čína – Korea	20. 12. 2015	20. 12. 2015	2034	2034
Čína – Gruzie	1. 1. 2018	1. 1. 2018	2022	2022

Zdroj: MOFCOM, WTO³²⁷

Všechny smluvní strany, které na dohodách participují, jsou členy WTO. Dohody pokrývají obchod se zbožím i službami a byly podepsány na základě článku XXIV GATT a V GATS. Pod rámcem FTAs Čína poskytuje, ale i získává od smluvních stran (viz princip reciprocity) obchodní úlevy ve formě nižších cel a jiných opatření, a to v rámci přechodného období, které je u jednotlivých dohod různé. V průměru delší přechodné období, během něhož dochází k naplňování smluvních závazků v oblasti liberalizace obchodu, je u zboží než u služeb. Zatímco u zboží jsou cla a jiné netarifní překážky odbourávány postupně v průměrné délce trvající asi 11 let, u služeb trvá přechodné období asi osm let. Nejdelší přechodné období bylo vyjednáno s Koreou, kde budou překážky obchodu odstraňovány až do roku 2034, tj. 19 let od doby, kdy dohoda nabyla účinnosti. Přehled regionálních obchodních dohod typu FTAs, které již nabýly účinnosti, je uveden v tabulce 4.1. Ve své podstatě 90 % dovážených výrobků má, v rámci vytvořených zón volného obchodu, zajištěn bezcelní přístup na čínský trh a přibližně 120 sektorů služeb je otevřeno zahraničním dodavatelům ve srovnání se stovkou sektorů služeb, které se Čína zavázala zpřístupnit zahraničním dodavatelům v rámci svého vstupu do WTO.³²⁸

³²⁶ Tabulka zachycuje aktuální stav k 31. 8. 2018 (pozn. aut.).

³²⁷ WTO. *Regional Trade Agreements* [online]. Dostupné z: <http://rtais.wto.org/UI/PublicSearchBy-MemberResult.aspx?MemberCode=156&lang=1&redirect=1> [cit. 2018-10-30]. MOFCOM. *China FTA Network* [online]. Dostupné z: http://fta.mofcom.gov.cn/enarticle/chinamedfen/chinamedfenews/201712/36458_1.html [cit. 2018-10-30].

³²⁸ THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 25 (op. cit.).

V roce 2016 se země, s nimiž Čína podepsala FTAs, podílely na celkovém zahraničním obchodu Číny téměř 39 %, včetně dvou zvláštních administrativních oblastí Číny, tj. Macaa, Hongkongu a samostatné provincie Tchaj-wan, resp. téměř 26 % mimo tato tři území. Celková částka z poskytnutých celních úlev a dalších opatření vyplývajících z FTAs, která byla pro toto období vyčíslena čínskými autoritami, dosahovala 42,2 mld. renminbi. Největší úspory na clech, ve výši 25,6 mld. renminbi, dosáhli dovozci z ASEAN, zejména s ohledem na objem vzájemného obchodu a nízkou úroveň celního zatížení, kdy více jak 94 % položek celního sazebníku je do Číny dováženo s nulovým clem (viz tabulka 4.2). Nicméně u všech partnerů, s nimiž Čína podepsala FTA, preferenční clo bylo na nižší úrovni než smluvní (MFN) clo aplikované na dovozy z ostatních členských zemí WTO, tedy mimo vytvořenou preferenční oblast (viz tabulka 4.2). Nejnižší clo bylo uvalováno na dovozy z Chile a Nového Zélandu. Tyto dvě země získaly rovněž největší bezcelní přístup na čínský trh jak pro nezemědělské, tak zemědělské výrobky.

Tabulka 4.2 Srovnání smluvního cla a preferenčního cla Číny v roce 2017

	Celkem		WTO zemědělské výrobky		WTO nezemědělské výrobky	
	Průměr (%)	Bez cla (%)	Průměr (%)	Bez cla (%)	Průměr (%)	Bez cla (%)
MFN clo	9,5	9,8	14,8	8,0	8,6	10,1
APTA*	8,9	10,0	13,8	9,0	8,1	10,2
ASEAN	0,8	94,4	1,7	93,6	0,7	94,5
Austrálie	9,1	9,8	13,7	8,0	8,4	10,1
Hongkong	7,0	31,8	12,3	22,8	6,2	33,3
Chile	0,4	97,2	2,0	94,8	0,2	97,6
Island	0,7	95,7	2,9	91,2	0,3	96,4
Kostarika	0,7	93,8	3,0	85,0	0,3	95,2
Korea	6,7	20,1	11,4	19,1	6,0	20,3
Macao	7,2	27,3	10,0	36,0	6,8	26,0
Nový Zéland	0,4	97,4	2,0	94,5	0,2	97,8
Pákistán	6,0	35,4	11,4	23,6	5,1	37,2
Peru	1,9	73,0	4,5	46,6	1,4	77,2
Singapur	4,7	43,2	8,7	41,9	4,0	43,4
Švýcarsko	4,8	23,6	9,2	15,5	4,1	24,9
Tchaj-wan	8,8	17,1	14,6	9,3	7,9	18,4

Poznámka: APTA – Asia Pacific Trade Agreement.³²⁹

Zdroj: WTO. *Trade Policy Review. Report by the Secretariat: China, 2018*, s. 49

³²⁹ APTA z roku 2005, dříve známá jako Dohoda z Bangkoku (1975), byla podepsána mezi Bangladéšem, Čínou, Indií, Koreou, Laosem, Srí Lankou a Mongolskem (pozn. aut.). Podle čínských autorit

Kromě již podepsaných FTAs Čína v současné době vyjednává devět nových FTAs, jmenovitě se jedná o tyto dohody:

- Dohoda o regionálním komplexním ekonomickém partnerství (*Regional Comprehensive Economic Partnership*, RCEP) zahrnuje 16 států, tj. deset členských zemí ASEAN a dalších šest států z Asie a Tichomoří, které chtějí do konce roku 2018 podepsat s Čínou FTA,³³⁰
- FTA mezi Čínou, Japonskem a Koreou,
- FTA mezi Čínou a Radou pro spolupráci arabských států v Perském zálivu,
- FTA mezi Čínou a Srí Lankou,
- FTA mezi Čínou a Izraelem.
- FTA mezi Čínou a Norskem,
- FTA mezi Čínou a Mauriciem,
- FTA mezi Čínou a Moldavskem,
- FTA mezi Čínou a Panamou.³³¹

Od roku 2014 pokračuje také prohlubování integrace Číny s Hongkongem a Macaeem přes dodatky nebo nové CEPAs. V červnu 2017 byla podepsána nová CEPA investiční dohoda mezi Čínou a Hongkongem, která nabyla účinnosti 1. ledna 2018 a pokrývá oblast přístupu, ochrany a podpory vzájemných investic.³³² Navíc probíhají jednání o modernizaci dříve podepsaných dohod s ASEAN, Chile, Novým Zélandem a Singapurem a Čína také zvažuje otevřít jednání o FTAs s Kanadou, Kolumbií, Fidži, Nepálem a dalšími zeměmi, a to na základě zpracovaných studií proveditelnosti.

Čínské autority považují bilaterální spolupráci za novou platformu pro další otvírání se světu a urychlení domácích reforem, efektivní přístup k integraci do globální ekonomiky a zesílení ekonomické spolupráce s dalšími zeměmi.³³³ Do budoucna Čína plánuje uzavřít celou síť FTAs, nejprve se sousedními zeměmi a posléze se zeměmi, které participují na čínském projektu nazvaném „Zlatá hedvábná stezka“ (*the Belt and Road Initiative*, BRI). Záměrem čínských autorit je podporovat a usnadňovat vzájemně výhodný obchod se zbožím, službami a investicemi a vytvářet lepší přístup na trh a podmínky na ochranu investic pro čínské investory, kteří míří „do světa“.

je záměrem Číny urychlit výstavbu zóny volného obchodu mezi APTA a Východoasijským hospodářským společenstvím (East Asia Economic Community, EAC). THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 25 (op. cit.).

³³⁰ RCEP je alternativou dříve vyjednávané dohody o Transpacifickém partnerství (TPP). TPP byl projekt 12 tichomořských států, který byl zmařen americkým prezidentem D. Trumpem v lednu 2017, poté co vydal exekutivní příkaz o formálním odchodu USA z TPP. Čína nebyla do TPP zapojena (pozn. aut.).

³³¹ MOFCOM. *China FTA Network*. Dostupné z: <http://fta.mofcom.gov.cn/list/chinapanamaen/chinapanamaennews/1/encateinfo.html>

³³² WTO, 2018, s. 36.

³³³ MOFCOM. *China FTA Network*. Dostupné z: <http://fta.mofcom.gov.cn/english/index.shtml>

4.2 Čína a rozvojové země

Poměrně rozsáhlá diskuse probíhá na téma „Čína a rozvojové země“, a to zejména ty, které leží v Africe. Diskuze směřuje hlavně k otázce, jaké cíle sledují čínské autority ve svém záměru podporovat ekonomický rozvoj v nejhudších zemích světa. Analýzy se zaměřují nejčastěji na tři problémové oblasti, tj. obchodní výměnu, čínské investice v Africe a půjčky, které poskytuje Čína chudým zemím.³³⁴ Zatímco se jedni autoři shodují v názoru, že angažovanost Číny v Africe měla pozitivní vliv na ekonomický růst v tomto regionu, druzí poukazují na čínský „apetit“ po nerostných surovinách a nezájem Číny, v určitých aspektech, o dlouhodobý růst tohoto kontinentu.³³⁵ Nicméně čínské autority prezentují na různých fórech snahu pomoci nejméně rozvinutým zemím světa vymanit se z chudoby, neboť „*Čína, jako největší rozvojová země na světě, má sama s tímto zkušenosti*“.³³⁶ Od roku 2000 je Čína největším obchodním partnerem Afriky,³³⁷ tj. kontinentu, na kterém se nachází největší počet nejhudších zemí na světě, a Čína je také největším investorem v LDCs. V roce 2016 dosáhla hodnota čínských přímých zahraničních investic (PZI) v nejméně rozvinutých zemích světa 34 mld. USD a její PZI v Africe jsou čtvrté největší na světě za USA, Velkou Británií a Francií.³³⁸

Diskutabilní je také pojem „rozvojová země“, neboť doposud nebyla vytvořena přesná definice tohoto pojmu a zpravidla každá mezinárodní organizace si vytváří svou vlastní klasifikaci a jinak, byť podobným způsobem, definuje tuto skupinu zemí. WTO ve svých textech rozlišuje země vyspělé, rozvojové a nejméně rozvinuté země (*Least Developed Countries*, LDCs), ačkoliv nemá vytvořenou vlastní definici ani klasifikaci těchto zemí. WTO vychází z definice a klasifikace zemí Organizace spojených národů (OSN), která považuje za rozvojovou zemi takovou zemi, která není rozvinutá, resp. vyspělá.³³⁹ Ve WTO si každá členská země sama určí, zda se považuje za vyspělou nebo rozvojovou zemi. Avšak není zaručeno, že ostatní země WTO toto zařazení jiné členské země WTO budou automaticky akceptovat. S označením rozvojová země či nejméně rozvinutá země jsou totiž spojeny obchodní preference a jiné úlevy, které si členské země WTO mezi sebou vyjednávají.

³³⁴ INTERNATIONAL CENTRE FOR TRADE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT (ICTSD). *Bridges Africa. Reflections on China-Africa Economic Relations at a Time of Transition* [online], 5. 7. 2018. Dostupné z: <https://www.ictsd.org/bridges-news/bridges-africa/news/reflections-on-china-africa-economic-relations-at-a-time-of>. [cit. 2019-10-31].

³³⁵ DOLLAR, D. *China's Engagement with Africa – from Natural Resources to Human Resources* [online]. Dostupný z: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/07/Chinas-Engagement-with-Africa-David-Dollar-July-2016.pdf> [cit. 2019-10-31].

³³⁶ THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 13.

³³⁷ ICTSD, 2018 (op. cit.).

³³⁸ UNCTAD. *Regional FDI at a Glance 2018* [online]. Dostupné z: <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Regional-FDI-at-a-glance.aspx> [cit. 2019-10-31].

³³⁹ OSN provádí kategorizaci zemí podle indikátorů Rozvojových cílů tisíciletí (*Millennium Development Goals*, MDG). Aktuální seznamy vyspělých, rozvojových a LDCs viz UN. *Methodology. Standard country or area codes for statistical use* [online]. Dostupné z: <https://unstats.un.org/unsd/methodology/m49/#fn4> [cit. 2018-10-31].

Tzv. „zvláštní a odlišné zacházení“ (*special and different treatment*), které je zakomponováno do mnohostranných obchodních smluv³⁴⁰, garantuje rozvojovým zemím speciální práva, jako je delší přechodné období pro implementaci dohod a závazků, opatření ke zvýšení obchodních příležitostí pro rozvojové země, poskytování technické pomoci při implementaci standardů apod. Za rozvojovou zemi se v současné době považují dvě třetiny členských zemí WTO, včetně Číny. Nicméně to ještě nezaručuje těmto zemím, že získají automaticky nárok na jednostranné preference, které poskytují zpravidla vyspělé země, jako jsou Austrálie, Evropská unie, Island, Norsko, Švýcarsko, USA apod., méně vyspělým zemím. Jednostranné preferenční zacházení, které je poskytováno těmito zeměmi, je realizováno přes plán, který se nazývá Všeobecný systém preferencí (*the Generalized System of Preferences, GSP*). Tento plán má různé modifikace v některých donátorských zemích³⁴¹. Kromě vyspělých zemí jsou na seznamu donátorských zemí GSP také Bělorusko a Turecko, které jsou, podle klasifikace OSN, tranzitivní ekonomikou a rozvojovou zemí.

OSN také každoročně zveřejňuje seznam LDCs, který WTO ve svých textech přebírá.³⁴² Avšak při poskytování jednostranných úlev ve formě GSP členská země WTO poskytuje obchodní preference jiné členské zemi WTO z řad rozvojových zemí na základě vlastního, tj. autonomního rozhodnutí. Toto jednostranné zvýhodnění představuje další výjimku z aplikace MFN, a to na základě tzv. „zmocňovací klauzule“ (*enabling clause*), která byla ustanovena smluvními stranami GATT v roce 1979. Oficiální název zmocňovací klauzule je „Rozhodnutí o rozdílném a výhodnějším zacházení, reciprocitě a účasti rozvojových států“ (*Decision on Differential and More Favourable Treatment, Reciprocity and Fuller Participation of Developing Countries*) a je právním základem pro GSP, tj. pro všeobecné, nerekiproční a nediskriminační preference poskytované zpravidla vyspělými zeměmi pro produkty pocházející z rozvojových států, včetně LDCs.

* * *

³⁴⁰ Například článek XVIII GATT dává rozvojovým zemím právo omezit dovoz, pokud toto opatření usnadní vytvoření nebo podporu určitého průmyslu nebo pomůže překonat s platební bilancí daného státu. Dohoda GATS obsahuje požadavek na větší zapojení rozvojových zemí do světového obchodu (článek IV) a umožňuje rozvojovým zemím omezit obchod se službami v případě potíží s platební bilancí (článek XII). Také dohoda TRIPS obsahuje ustanovení ve prospěch LDCs, kterým je poskytováno delší přechodné období pro implementaci všech přijatých ustanovení, transfer technologií a zajištění technické pomoci (pozn. aut.).

³⁴¹ Například Evropská unie rozlišuje tři typy plánů GSP, tzv. GSP obecný, „GSP+“ a iniciativa EBA (*Everything but Arms*) určená výhradně pro LDCs. Norsko rozlišuje dva typy plánů GSP, tj. GSP obecný a „GSP+“, a v USA existují dva typy GSP, tj. kromě obecného GSP také AGOA (*African Growth and Opportunity Act*) zaměřená na LDCs. Viz UNCTAD. *Generalized System of Preferences: List of Beneficiaries* [online]. Dostupné z: http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/itcdstsb-misc62rev6_en.pdf [cit. 2018-11-01].

³⁴² Seznam LDCs zveřejněný OSN v březnu 2018 zahrnuje 47 nejchudších zemí, přičemž 36 z nich jsou členy WTO a osm dalších zemí vyjednává svůj vstup do této organizace [online]. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf [cit. 2018-11-01].

Ačkoliv Čína není uvedena na seznamu donátorských zemí GSP, který zpracovává UNCTAD, od 1. července 2010 také poskytuje vybraným rozvojovým zemím zvýhodněný přístup na svůj domácí trh. Podle oznámení ve WTO z října 2011 Čína uvedla, že bude jednostranně poskytovat, na základě *Preferential Trade Arrangements* (PTAs), zvýhodněný přístup na svůj trh 41 nejméně rozvinutým zemím světa. Poslední notifikace ve WTO proběhla v listopadu 2016 poté, co bylo v lednu 2015 čínskou vládou preferenční obchodní opatření prodlouženo. Jednostranná preferenční opatření jsou v Číně legislativně zakotvena v zákoně *Customs Tariff of Import and Export of the People's Republic of China 2016* a čínskou autoritou, která poskytuje tyto preference, je Celní komise Statní rady (*Customs Tariff Commission of the State Council*). Národní autority, které administrativně zastřešují PTAs, jsou Ministerstvo financí PRC, Ministerstvo obchodu PRC a Generální správa cel.

Výběr zemí, kterým Čína poskytuje obchodní preference, jakož i seznam výrobků, na které se preference vztahují, je stanoven autonomně a **záleží jen na rozhodnutí čínských autorit, kterým zemím a výrobkům tyto preference poskytne či odebere**. Tento postup je plně v souladu s pravidly WTO a Čína, stejně jako jiné členské země WTO, poskytuje tyto autonomní preference na základě zmocňovací doložky a WTO o svých preferenčních opatřeních pravidelně informuje. Na základě PTAs přijatém v roce 2010 Čína aplikuje jednostranné preferenční zacházení vůči 41 LDCs, mezi nimiž jsou:

- *v Africe*: Angola, Benin, Burundi, Středoafrická republika, Čad, Komory, Kongo, Džibutsko, Rovnicková Guinea, Eritrea, Etiopie, Guinea, Guinea Bissau, Jižní Súdán, Lesotho, Libérie, Madagaskar, Malawi, Mali, Mauritanie, Mosambik, Niger, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Somálsko, Súdán, Togo, Uganda, Tanzanie, Zambie, Gambie,
- *v Asii*: Afghánistán, Bangladéš, Kambodža, Laos, Myanmar, Nepál a Jemen.
- *v Oceánii a Indonésii*: Západní Timor a Vanuatu.

Z výčtu těchto zemí je zřejmé, že Čína poskytuje obchodní preference zejména zemím, které se nacházejí na africkém kontinentu. Angola, Čad, Kongo, Rovnicková Guinea, Súdán a Jemen jsou přitom čistými **vývozci paliv**, které na druhé straně Čína musí dovážet, aby mohla pokrýt své výrobní potřeby. Preference mají podobu bezcelního a kvótami neomezeného přístupu na čínský trh. V roce 2017 získalo, podle oficiálních zdrojů WTO, 35 LDCs zvýhodněný přístup na čínský trh na 88 % položek celního sazebníku, dvě země na 86 % a jedna země na 52 % celních položek.³⁴³ Většina celních úlev pokrývala obchod s nezemědělskými výrobky (viz tabulka 4.3). Se zeměmi, kterým Čína umožňovala zvýhodněný přístup na svůj domácí trh přes PTAs, udržuje diplomatické vztahy. Pět zemí, kterým Čína poskytuje autonomní obchodní

³⁴³ Údaje z jiných oficiálních zdrojů se trochu odlišují, např. podle Bílé knihy zveřejněné čínskými autoritami do března 2018 Čína poskytovala bezcelní přístup 36 LDCs, jenž se vztahoval na 97 % položek celního sazebníku. Tento údaj figuruje i ve Zprávě obchodní prověrky WTO a navíc další tři země získaly preference na 94 % položek a jedna LDCs na 61 % celních položek. WTO, 2018, s. 36 (op. cit.).

preferenze, ještě není členem WTO, ale má statut pozorovatelské země. Jedná se o Komory, Etiopii, Somálsko, Súdán a Západní Timor.

Tabulka 4.3 Rozsah jednostranných preferencí Číny v roce 2017

		Všechny výrobky	Zemědělské výrobky	Nezemědělské výrobky
Celní položky	Celkový počet	8 547	1 171	7 376
	z toho: bez cla	727	91	636
35 LDCs	Celkový počet	7 527	1 004	6 523
	z toho: bez cla	7 527	1 004	6 523
LDCs – Benin, Západní Timor a Myanmar	Celkový počet	7 343	986	6 357
	z toho: bez cla	7 343	986	6 357
LDC – Bangladéš	Celkový počet	4 437	571	3 866
	z toho: bez cla	4 437	571	3 866

Zdroj: WTO. Preferential Trade Arrangements. Duty-free treatment for LDCs – China. Dostupné z: <http://ptadb.wto.org/ptaTradeInfo.aspx>

V Bílé knize, kterou čínské autority představily členům WTO v Ženevě v červenci 2018 při příležitosti konání sedmé obchodní prověrky Číny, jsou obsaženy další aktivity, které vypovídají o tom, jak Čína v uplynulém období podporovala integraci rozvojových zemí do mnohostranného obchodního systému. Jednou z těchto iniciativ je existence zvláštního programu, který Čína vytvořila na podporu vstupu LDCs do WTO v roce 2011 a tímto způsobem pomohla šesti nejméně rozvinutým zemím světa ke vstupu do WTO.³⁴⁴

Další z iniciativ, ve kterých se Čína angažovala po vstupu do WTO, je *Aid for Trade* (AfT). Tato iniciativa byla spuštěna při příležitosti konání šesté Ministerské konference WTO v Hongkongu v roce 2005 s cílem pomoci rozvojovým zemím a zejména LDCs vyřešit jejich kapacitní omezení a nedostatečnou obchodní infrastrukturu při čerpání výhod plynoucích z jejich zapojení do globálních hodnotových řetězců (*Global Value Chains*, GVCs)³⁴⁵. Avšak při zkoumání bilaterálních obchodních toků afrických zemí s Čínou bylo zjištěno, že AfT měla malý vliv na obchodní toky Afriky s Čínou.³⁴⁶ Tato skutečnost se odráží i v pořadí Číny mezi hlavními vývozními trhy preferovaných zemí a jejím podílu na celkových vývozech těchto zemí. Celkově

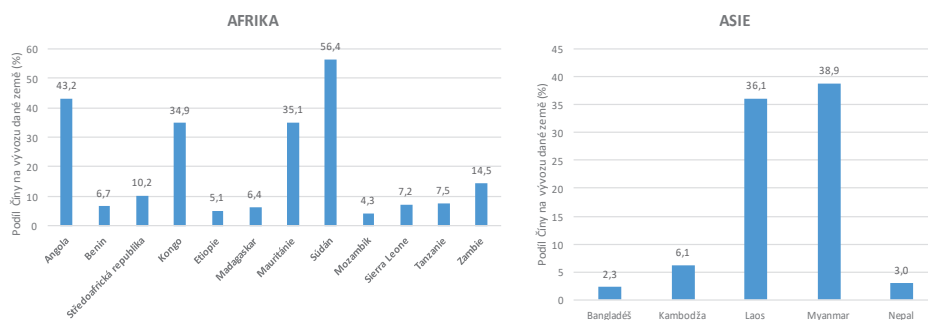
³⁴⁴ Specifikace pomoci z hlediska zemí a objemu finanční podpory nebyla v Bílé knize uvedena. Viz THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 14 (op. cit.).

³⁴⁵ Rozvojové země uvádějí, a donátorské země se s tímto ztotožňují, že k největším omezením při zapojení LDCs do GVCs je neadekvátní infrastruktura, přístup k financím a compliance se standardy. Například viz WTO. *Aid for Trade. Connecting Firms in Developing Countries to Value Chains* [online]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/a4t_connect_firms_e.pdf [cit. 2018-11-01].

³⁴⁶ LEMI, A. Aid for Trade and Africa's trade performance: Evidence from bilateral trade flows with China and OECD countries. *Journal of African Trade*, 2017, č. 4, s. 37 a násl.

z 41 příjemců čínských TPAs pouze ve 12 afrických státech a pěti asijských LDCs, které jsou uvedeny v obrázku 4.1, Čína figurovala mezi pěti největšími vývozními trhy těchto zemí. Největším vývozním trhem byla Čína pro Súdán, který v Číně realizoval více jak 56 procent svého celkového vývozu. Do Číny směřovalo také více jak 43 procent vývozu Angoly a více jak třetina celkových vývozu Konga. Hlavními vývozními artikly těchto zemí jsou paliva (Angola téměř 98 % celkového vývozu) a zemědělské výrobky (Súdán). V Asii byla Čína důležitým vývozním trhem zejména pro Laos a Myanmar. Tyto země vyvezly jednotlivě do Číny více jak třetinu své produkce. I v těchto případech byly hlavní vývozní položkou paliva (Laos) a zemědělské výrobky (Myanmar). Mezi pěti hlavními vývozními trhy se Čína nacházela také v Kambodži, Bangladéši a Nepálu.

Obrázek 4.1 Podíl Číny na vývozech vybraných LDCs* (%)

Poznámka: * Data byla publikována pro různá období, tj. rok 2014, 2015, 2016 a 2017.

Zdroj: vlastní zpracování

Prostředky, které Čína vyplácí multilaterálně i bilaterálně přes AfT, podle čínských autorit směřují zejména do LDCs na výstavbu infrastruktury, odborné zaškolování, zlepšení produktivity a rozvoj obchodu a investic v těchto hospodářsky zaostalých zemích.³⁴⁷ Avšak informace o oficiální rozvojové pomoci (*Official Development Assistant*, ODA) Číny, která je prováděna přes AfT, se na stránkách Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) neobjevují, neboť čínské programy zahraniční pomoci nesplňují podmínky pro to, aby tato pomoc byla kvalifikována jako ODA tak, jak ji definuje OECD.³⁴⁸ Nedostatek oficiálních dat o poskytované rozvojové pomoci a také existence čínských SoEs mají negativní dopad na transparentnost celého procesu poskytování rozvojové pomoci ze strany Číny. Od roku 2017 Čína zesílila

³⁴⁷ THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 13 (op. cit.).

³⁴⁸ HAYASHIKAWA, M. *China's Aid for Trade: What makes it so special?* [online]. Dostupný z: <https://www.ictsd.org/bridges-news/bridges-africa/news/chinese-aid-for-trade-what-makes-it-so-special> [cit. 2018-11-10].

spolupráci s WTO a jinými mezinárodními organizacemi přes *South-South Cooperation Assistance Fund* s cílem pomoci jiným rozvojovým zemím získat prospěch z GVCs.³⁴⁹

Čína byla také jednou z prvních zemí, která přispěla částkou jednoho milionu dolarů na implementaci Dohody o usnadňování obchodu (the *Trade Facilitation Agreement*, TFA)³⁵⁰, která byla sjednána mezi členy WTO na deváté Ministerské konferenci WTO na Bali v roce 2013.³⁵¹ Dohoda TFA má přispět ke zjednodušení a modernizaci celních procedur, což má snížit náklady a tímto způsobem přinést úspory exportním firmám členských zemí WTO. Vzhledem k tomu, že je Čína největším exportérem zboží na světě, čínské investice spojené s podporou implementace dohody TFA v LDCs by měly přinést zisky zejména vývozcům z Číny.

* * *

Přestože je Čína v současné době největší ekonomikou na světě a zaznamenává v posledních více jak dvou desetiletích významný ekonomický růst, z hlediska životní úrovně je stále ještě rozvojovou zemí, za kterou se i sama oficiálně označuje.³⁵² Vzniká tak situace, kdy se Čína, na jedné straně, vyskytuje v pozici poskytovatele obchodních preferencí a na druhé straně je příjemcem obchodních preferencí, které jí poskytují další země přes GSP. Nejdéle, tj. od počátku 70. let, poskytuje Číně jednostranné preferenční zacházení Japonsko, Nový Zéland a Austrálie. V roce 2002, tj. krátce po vstupu Číny do WTO, získala Čína GSP od Turecka a od roku 2010 jí poskytují GSP také Rusko a Kazachstán. Poslední zemí, která poskytuje Číně obchodní preference na jednostranném základě, je Arménie, která aplikuje GSP vůči Číně od dubna 2016. To znamená, že Čína získává jednostranné obchodní preference od téměř poloviny zemí, které jsou v současné době na seznamu donátorů GSP.³⁵³ Graficky zachycuje celkovou pozici Číny v rámci preferenčního systému, který je realizován na jednostranném základě, obrázek 4.2. Je zřejmé, že Čína je v současné době především donátorskou zemí v oblasti jednostranného preferenčního zacházení.

³⁴⁹ THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC, 2018, s. 13–14 (op. cit.).

³⁵⁰ THE STATE COUNCIL INFORMATION OFFICE OF THE PRC. *China and the World Trade Organization*. Beijing: Foreign Languages Press, 2018, s. 14 (op. cit.).

³⁵¹ S cílem zajistit implementaci dohody i v těch nejhudších zemích světa byl v roce 2014 vytvořen nástroj *Trade Facilitation Agreement Facility* (TFAF) pro poskytování technické pomoci rozvojovým zemím a LDCs při implementaci TFA. Nástroj TFAF získává prostředky z různých zdrojů – od vyspělých zemí, různých mezinárodních organizací, regionálních organizací, dopravních organizací a jiných specializovaných organizací. Mezi donátory je také Evropská unie jako celek a současně některé členské země EU přispívají do fondu zvlášť (pozn. aut.).

³⁵² OSN také zařazuje Čínu mezi rozvojové země. (pozn. aut.).

³⁵³ GSP poskytuje v současné době celkem 13 zemí, mezi nimiž jsou také Evropská unie, Island, Kanada, Norsko, Švýcarsko a USA, které Číně GSP neposkytují. V minulosti Čína získávala GSP také od Evropské unie, avšak od 1. 1. 2005 je Čína podle klasifikace Světové banky zařazena mezi tzv. „vyšší příjmové země“ a tímto způsobem ztrácí nárok na čerpání GSP poskytovaný Evropskou unií. Viz UNCTAD. *Preferential Market Access and Generalized System of Preferences*. Dostupný z: <http://unctad.org/en/Pages/DITC/GSP/Generalized-System-of-Preferences.aspx>